

ERFGOED IN UW VERKIEZINGSPROGRAMMA: 5 AANBEVELINGEN

De provincie is een belangrijke speler op het gebied van erfgoed. Niet alleen als uitvoerder van wettelijke taken en verdeler van subsidies voor bijvoorbeeld rijksmonumenten. Ook op het gebied van cultuureducatie, archeologie, musea en immaterieel erfgoed vervult de provincie, als regisseur van bovenregionale samenwerking, een aanjagende rol. Als verbindende partij kunt u erfgoed inzetten bij het realiseren van uw economische en sociale taken. Erfgoed draagt bij aan toerisme en werkgelegenheid. Het vergroot betrokkenheid. Uw aandacht voor erfgoed kan altijd rekenen op steun en sympathie vanuit de mensen.

Hier vindt u vijf aanbevelingen met betrekking tot een aantal actuele thema's. Raak geïnspireerd en zeg er iets over in een aparte erfgoedparagraaf!

HAAL VOORDEEL UIT GROTE ERFGOEDCOMPLEXEN

Iedere provincie heeft een aantal grote erfgoedcomplexen. Zo kent Limburg een uitgebreid mijnenstelsel en loopt de Romeinse Limes door meerdere provincies. Zij zijn iconen van de omgeving en hebben raakvlakken met ondermeer ruimtelijke ordening en landschap. Provincies kunnen deze gebieden laten dienen als katalysator door hen te benoemen en mee te nemen in de bovengemeentelijke gebiedsontwikkeling.

STUUR MET AANDACHT

De provincie vervult een aantal wettelijke taken op het gebied van monumenten en erfgoed. Daarnaast heeft de provincie nog steeds een belangrijke regierol. Bijvoorbeeld bij het herbestemmen van monumenten en erfgoedcomplexen. Meer dan vroeger is het ook aan de provincie om nieuwe initiatieven te signaleren en samenwerkingen tussen initiatiefnemers, investeerders en bijvoorbeeld gemeenten te faciliteren. Er ligt een grote kans voor de provincie om juist hier haar rol te vergroten.

OPEN DE POORT NAAR EUROPA

Provincies zijn veelal de aangewezen bestuurslaag voor het aangaan van Europese samenwerkingsverbanden. Ook op het gebied van erfgoed. De nieuwe Hollandse Waterlinie, de Drentse samenwerking met Vlaanderen rondom de strafkolonies en het Europese Erfgoedlabel zijn enkele succesvolle voorbeelden. In deze snel globaliserende wereld kan juist de provincie deze dimensie onder de aandacht brengen.

HAAL MEER UIT CULTUURE-EDUCATIE

Het Rijk heeft de provincies een belangrijke rol toebedeeld in de uitrol van een landelijk programma voor cultuureducatie. Cultuureducatie stimuleert de creatieve, communicatieve en sociale vaardigheden van jongeren. Met een integrale en bovengemeentelijke aanpak, kunnen provincies gemeenten helpen om cultuureducatie een structurele plek te geven in het onderwijs.

FACILITEER ERFGOEDTOERISME

Gebiedspromotie en het bevorderen van toerisme is voor veel provincies een economische noodzaak. Erfgoed, kastelen, tradities en de karakteristieke landschappen spelen in deze promotie een hoofdrol. Het verder ontsluiten van dit erfgoed, bijvoorbeeld door webportals en toeristische routes, vraagt om bovenregionale regie. Dit is daarom typisch een taak waar provincies een initiërende rol in kunnen spelen.

ERFGOED, ZIEL VAN UW PROVINCIE: VOORBEELDEN

OPEN DE POORT NAAR EUROPA

Noord-Holland, Atlantikwall
De Atlantikwall in Noord-Holland vormt een essentiële schakel in het Europese verband van deze verdedigingslinie. De Festung IJmuiden nam een belangrijke plaats in binnen de kustverdediging van Europa. De Atlantikwall in Den Helder vormt de poort naar het Waddengebied. In beide plaatsen zijn de gevolgen van de Atlantikwall nog dagelijks zichtbaar en voelbaar in het naoorlogse straatbeeld.

STUUR MET AANDACHT

Gelderland, werkgelegenheidsimpuls in de bouw
De provincie Gelderland subsidieert enkele restauratieprojecten als werkgelegenheidsimpuls in de bouw. De objecten dienen daarbij ook verduurzaamd te worden, binnen de mogelijkheden van de monumentenstatus.

FACILITEER ERFGOEDTOERISME

Noord-Holland, Impuls Kleine Musea
Het project Impuls Kleine Musea inspireert nieuwe doelgroepen tot een bezoek aan deze onverwacht charmante musea in Noord-Holland. Om een groter en ander publiek te kunnen ontvangen, krijgen de medewerkers van deze instellingen - veelal vrijwilligers - kennis bijgespijkerd op het gebied van cultureel ondernemerschap, educatieve projecten, gastvrijheid en arrangementvorming.

HAAL VOORDEEL UIT GROTE ERFGOEDCOMPLEXEN

Noord-Brabant, Leerlokaal
Voor het behoud van erfgoed zijn vakmensen cruciaal. De restauratie en herbestemming van grote erfgoedcomplexen bieden volop mogelijkheden om leerlingbouwplaatsen te realiseren. Een goed voorbeeld is het "Leerlokaal" van de provincie Noord-Brabant, dat tegelijkertijd een positieve bijdrage levert aan product vernieuwing en nieuwe business.

HAAL MEER UIT CULTUURE-EDUCATIE

Noord-Holland, Plein C Cultuureducatie
Leren van en over cultuur: Plein C zorgt ervoor dat goed cultuuronderwijs voor alle leerlingen in Noord-Holland bereikbaar wordt. Een van de speerpunten is de nascholing van leerkrachten en cultuuraanbieders. De (boven) regionale aanpak van deze opleidingen maakt ze voor elke Noord-Hollandse leerkracht en cultuuraanbieder bereikbaar.

FACILITEER ERFGOEDTOERISME

Drenthe, Geopark de Hondsrug
De ontwikkeling van het unieke Hondsruggebied tot Geopark heeft het gebied als belangrijk geologisch-, cultuurhistorisch- en archeologisch landschap recreatief op de kaart gezet. Dit samenwerkingsproject van de provincie Drenthe en vele Drentse partners verbindt inwoners, ondernemers, onderwijs en toerisme en wil het verhaal terugbrengen in het Hondsruggebied.

FACILITEER ERFGOEDTOERISME

Noord-Brabant, De Zuiderwaterlinie
De Zuiderwaterlinie, van Bergen op Zoom naar Grave, is een historisch kralensnoer van vestingsteden, forten, schansen en inundatievlaktes. De linie biedt tal van mogelijkheden op het gebied van landschapsinrichting en erfgoedbeleving in relatie tot ruimtelijke opgaven. De inzet en regierol van de provincie blijft nodig om het tot een succes te maken.

HAAL VOORDEEL UIT GROTE ERFGOEDCOMPLEXEN

Friesland, De Friese Waterlinie
Sinds eind jaren negentig werkt de provincie Friesland aan het terugbrengen van de Friese Waterlinie in het landschap. De linie bestaat uit een serie verdedigingsschansen uit de 80-jarige oorlog. Het project vormt de leidraad voor nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen, recreatie en toerisme. De eerste schans die weer zichtbaar is gemaakt, is de Bekhofschans.

STUUR MET AANDACHT

Overijssel, Cultuurfonds Overijssel
De provincie Overijssel investeert in cultureel erfgoed door middel van het Cultuurfonds* Overijssel: eigenaren van woningen, boerderijen, industrieel erfgoed en kerken kunnen hier een laagrentende lening aanvragen voor restauratiewerkzaamheden. Een geslaagd instrument als extra impuls voor het behoud van cultureel erfgoed en een goed voorbeeld van publiek-private samenwerking.

* In 2003 startten het Prins Bernhard Cultuurfonds en het Nationaal Restauratiefonds met negen provincies een Cultuurfonds voor Monumenten.

HAAL VOORDEEL UIT GROTE ERF-GOEDCOMPLEXEN

Overijssel, ontwikkeling industrieel erfgoed

De Twentse steden Almelo, Enschede en Hengelo ontwikkelden gezamenlijk succesvol een groep industrieel erfgoed. Zo is door dit stimuleringsprogramma van de provincie Overijssel de voormalige gieterij van machinefabriek Stork tot een multifunctioneel onderwijsgebouw getransformeerd. En Storks modelmakerij is nu een brandweerkazerne van Brandweer Twente.

STUUR MET AANDACHT

Noord-Brabant, herontwikkeling leegkomende kerkgebouwen

Monumentenhuus Brabant onder tekende samen met provincie, kerkgenootschappen en monumentenorganisaties onlangs een statement om zich gezamenlijk in te zetten voor herontwikkeling van leegkomende kerkgebouwen in Noord-Brabant. De provincie vervult hier een belangrijke sturende rol door financiële ondersteuning te bieden.

HAAL VOORDEEL UIT GROTE ERFGOEDCOMPLEXEN

Gelderland, succesvolle herbestemming

Gelderland investeerde in vele herbestemmingen zoals het DRU-complex in Ulft, het project Nieuw Gelders Arcadië - de landgoederenzone langs de Zuid-Veluwezooom- en de landgoederenzone Langs IJssel en Berkel. De Nieuwe Hollandse Waterlinie en de LIMES worden in stand gehouden als grotere structuren in Gelderland. Het Huis der Provincie complex is nu een icoon van de wederopbouw in Arnhem.

STUUR MET AANDACHT

Noord-Holland, Herbestemming NH

Herbestemming NH gaat in opdracht van provincie Noord-Holland met succes leegstand en verval van gebouwd erfgoed tegen: door het stimuleren van de dialoog tussen eigenaren, experts, creatieven en bewoners, die een gebouw, agrarisch erfgoed, buitenplaats of industrieel erfgoed bij een breed publiek onder de aandacht brengen en mogelijk een nieuwe bestemming geven.

HAAL MEER UIT CULTUUREDUCATIE

Noord-Holland, Post-HBO-opleiding Cultuurbegeleider

In Noord-Holland is de post-HBO-opleiding Cultuurbegeleider gestart als een samenwerkingsproject tussen Plein C en InHolland Academy. Nu wordt deze opleiding door hogescholen in heel Nederland aangeboden. Leerkrachten leren in een intensief studietraject hoe ze lijn kunnen brengen in het cultuurprogramma van hun school, en hoe ze hun collega's daarbij kunnen begeleiden.

FACILITEER ERF-GOEDTOERISME

Drenthe, boerderij 'Zwaantje Hans-Stokmans's Hof'

Na een flinke verbouwing is de zeventiende-eeuwse Historische zandstrooiboerderij 'Zwaantje Hans-Stokmans's Hof' in Schoonebeek heropend. De provincie Drenthe heeft de werkzaamheden laten uitvoeren als leerlingbouwplaats. Het herbestemde complex biedt toeristen en scholieren veel informatie over de 'oude' en de 'jongere' geschiedenis van Schoonebeek en omgeving.

OPEN DE POORT NAAR EUROPA

Noord-Brabant en Limburg, religieus erfgoed

25 partners uit twee Nederlandse en drie Vlaamse provincies werken in een interregionaal project aan behoud, kennisontwikkeling en toeristische ontsluiting van het kleine religieuze erfgoed. Leerlingen van vakopleidingen assisteren bij het onderhoud. Europa betaalt de helft van de investering, de andere helft komt van Noord-Brabant en Limburg, de Vlaamse provincies Antwerpen, Vlaams-Brabant en West-Vlaanderen, en een reeks gemeenten en (erfgoed)organisaties.

FACILITEER ERFGOEDTOERISME

Friesland, Atlantikwall

Lange tijd golden de resten van de Atlantikwall in het waddengebied als 'omstreden erfgoed'. De provincie geeft dit oorlogserfgoed een nieuw toekomstperspectief, door het in relatie met het landschap beter zichtbaar en bekender te maken. Speerpunten zijn toerisme, educatie en beleid. Een letterlijk en figuurlijk 'grensoverschrijdend project'.

HAAL VOORDEEL UIT GROTE ERF-GOEDCOMPLEXEN

Noord-Brabant, De Erfgoedfabriek

In het investeringsprogramma De Erfgoedfabriek is een verbinding gemaakt tussen erfgoed en het ontwikkelingsbedrijf van de provincie Noord-Brabant, met als doel grote erfgoedcomplexen, zoals monumentale kloosters, fabrieken, landgoederen en forten van een nieuwe toekomst te voorzien.

STUUR MET AANDACHT

Drenthe, Drents Monumentenfonds

Het Drents Monumentenfonds - een initiatief van provincie Drenthe, in samenwerking met het Nationaal Restauratiefonds en Li-bau Steunpunt Cultureel Erfgoed Drenthe - financiert en subsidieert restauratie, herbestemming en energiebesparende maatregelen voor monumenten. Daarnaast versterkt het fonds (restauratie) bouw kennis. Een goed voorbeeld van duurzaam investeren in erfgoed met verschillende partners.

HAAL VOORDEEL UIT GROTE ERF-GOEDCOMPLEXEN

Noord-Holland, Westfriese Omringdijk en Stelling van Amsterdam

In Noord-Holland zijn de historische dijken, zoals de 126 km lange Westfriese Omringdijk en de Stelling van Amsterdam met zijn 46 forten, als Werelderfgoed de iconen van de provincie. Zij vormen een inspiratiebron voor de ruimtelijke ontwikkeling, voor de herbestemming van gebouwen en voor het landschap.

STUUR MET AANDACHT

Noord-Brabant, Erfgoed & Erfgenamen

Het programma Erfgoed & Erfgenamen draait om erfgenamen die hun erfgoed inspirerend en duurzaam willen inzetten om het leef- en vestigingsklimaat van Brabant te versterken. De provincie vergroot juist hier haar rol door nieuwe initiatieven te signaleren en samenwerkingen tussen initiatiefnemers, investeerders en bijvoorbeeld gemeenten te faciliteren.

HAAL VOORDEEL UIT GROTE ERF-GOEDCOMPLEXEN

Limburg, Via Belgica

Het weer beleefbaar en zichtbaar maken van de Via Belgica (de 400 kilometer lange Romeinse hoofdweg van de Franse kust naar het Duitse Rijnland) is een ambitieus plan van de provincie Limburg en de zes gemeenten die tegenwoordig langs de weg liggen. Men sloot een convenant om deze weg voor erfgoededucatie, toerisme, ruimtelijke ordening en landschapsontwikkeling te ontsluiten.

FACILITEER ERF-GOEDTOERISME

Gelderland, De Stad Groenlo

Gelderland stimuleert erfgoedtoerisme met projecten als De Stad Groenlo en de Circumvalatielinie in de gemeente Oost-Gelre. Het herstel en beleefbaar maken van de Hoge en Lage Linie van Doesburg, evenals de hernieuwde aandacht voor WOII, passen in deze strategie. Ook de elders genoemde Nieuwe Hollandse Waterlinie en Nieuw Gelders Arcadië trekken toeristen.

HAAL MEER UIT CULTUUREDUCATIE

Noord-Holland, Cultuurdocent Primair Onderwijs

Samen met Noord-Hollandse kunstcentra ontwikkelde Plein C de opleiding Cultuurdocent Primair Onderwijs, voor cultuur-aanbieders en kunstdocenten die in het onderwijs aan de slag willen. Zij leren hoe ze hun kunst- of erfgoedprojecten optimaal kunnen aansluiten bij de ontwikkeling van de leerling en de wensen van het onderwijs.

STUUR MET AANDACHT

Groningen, Friesland en Drenthe, Kenniscentrum Herbestemming Noord

Drie noordelijke provincies hebben samen de netwerkorganisatie 'Kenniscentrum Herbestemming Noord' opgezet. Ze richten zich daarmee op het behoud van de vastgoedwaarde in hun provincies. In het kenniscentrum werken eigenaren, gebruikers en lokale overheden samen aan het versterken van de ruimtelijke kwaliteit en leefbaarheid van het noorden van Nederland.

FACILITEER ERFGOEDTOERISME

Noord-Holland, Buitenplaatsen in Beeld

Het project Buitenplaatsen in Beeld benut de historische buitenplaatsen van Kennemerland als identiteitsdrager van dit gebied. Belangrijk onderdeel is de ontwikkeling van arrangementen en toeristische producten om bewoners en bezoekers te laten genieten van dit bijzondere cultuurogroen.

OPEN DE POORT NAAR EUROPA

Gelderland, SHARE-project Europa

De Provincie Gelderland legt succesvol verbanden binnen Europa door deel te nemen in grensoverschrijdende projecten, in het kader van de Euregio en het SHARE-project (Safe-guarding Heritage and Rural Economies). Gelderland werkt bovendien actief samen met partners in Gelderland, België, Frankrijk en Engeland.

STUUR MET AANDACHT

Limburg, Kloosterkwartier

De herontwikkeling van het Sittardse Kloosterkwartier betreft zeven rijksmonumenten. Restauratiesubsidies, Europese en provinciale projectsubsidies en crisisgelden van de provincie Limburg hebben het project financieel haalbaar gemaakt. Een lokaal bouwbedrijf speelde, door aandacht te besteden aan draagvlak onder de bevolking en aan regionale binding, goed in op de marktvrage.

DEZE FLYER IS EEN INITIATIEF VAN DE LANDELIJKE BELANGENVERENIGING KUNSTEN '92 IN SAMENWERKING MET ONDERSTAANDE ERFGOEDINSTELLINGEN. MEER INFORMATIE? WWW.BNGERFGOEDPRIJS.NL / INFO@KUNSTEN92.NL OF T. 020 422 0322

OPEN OVERLEG PROVINCIALE ERFGOEDINSTELLINGEN NEDERLAND / BOEI NATIONALE MAATSCHAPPIJ TOT BEHOUD, ONTWIKKELING EN EN EXPLOITATIE VAN INDUSTRIEEL ERFGOED / VOIA VERENIGING ONDERNEMERS IN ARCHEOLOGIE / MUSEUMVERENIGING / ERFGOEDVERENIGING

HEEMSCHUT / VIE NEDERLANDS CENTRUM VOOR VOLKSCULTUUR EN IMMATERIEEL ERFGOED / NVBA NETWERK VOOR BEDRIJFSMATIG ARCHIVEREN / VOB VERENIGING OPENBARE BIBLIOTHEKEN / BRAIN BRANCHEVERENIGING ARCHIEFINSTELLINGEN NEDERLAND / NATIONAAL RESTAURATIE-

FONDS / MONDRIAAN FONDS / FEDERATIE RUITELIJKE KWALITEIT / KONINKLIJKE NEDERLANDSE OUDHEIDKUNDIGE BOND / KUNSTEN '92